

המחקר, שערכו רחל ארזי, פרופ' בנימין בנטל ופרופ' נדב דוידוביץ' והתבסס על נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2019, בדק את מאפייני האוכלוסייה השקופה הזאת, את סוג הטיפול שהם מעניקים, את הזמן שהם מקדישים לכך ואת מידת הפגיעה שהם חווים עקב הטיפול.

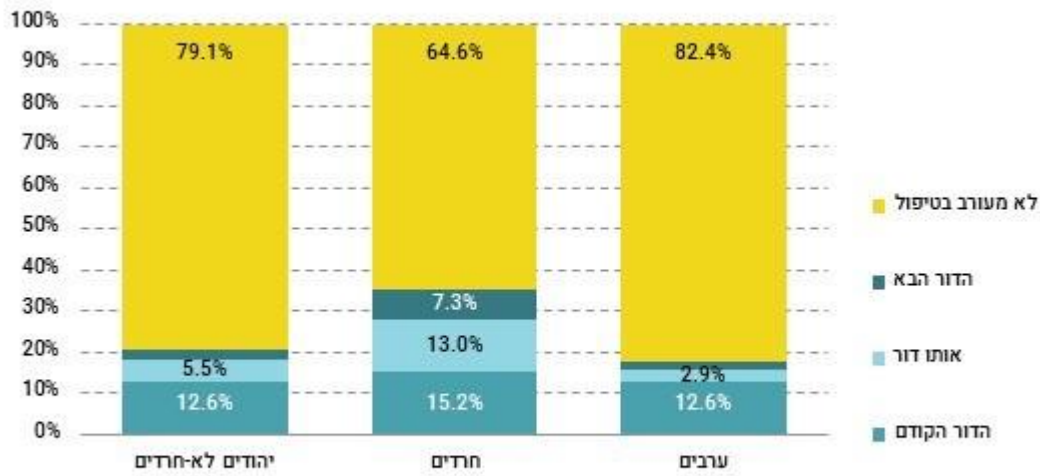
החוקרים חילקו את המגבלות שבעטיין נדרש הסיוע לשלוש קטגוריות עיקריות: מגבלה פיזית – קשיי ניידות הנובעים מגיל מבוגר או מנכות גופנית; מגבלה קוגניטיבית – בעיות קוגניטיביות הנובעות מגיל או מבעיות נפשיות; ומגבלה מנטלית – אוטיזם, מוגבלות שכלית ובדידות.

כ-21% ממשיבי הסקר העידו שהם מטפלים בבן משפחה. בבדיקה לפי קבוצות אוכלוסייה נמצא כי 21% מהיהודים הלא-חרדים מטפלים בבני משפחה, 34% מהחרדים ו-17% מהערבים. עיקר הסיוע בחברה הערבית (76%) הוא בקשיים בתפקוד הפיזי. בקרב חרדים הטיפול המנטלי שכיח יותר – 27%, לעומת 15% בקרב יהודים לא-חרדים ו-12% בקרב ערבים. ההבדלים בין הקבוצות עשויים לנבוע מן המבנה המסורתי של החברה החרדית, שבה לעיתים קרובות הנזקקים לסיוע חיים עם משפחתם, ומהבדלים בשכיחות הדמנציה באוכלוסיות השונות. עוד ייתכן כי מאחר שהגורם המנטלי אינו תלוי בגיל מבוגר דווקא, שכיחותו היחסית בחברה החרדית, הצעירה יותר, עולה.

מבחינה מגדרית לא נמצא הבדל בין גברים ונשים בהסתברות לטפל בבן משפחה, אך מהסקר עולה כי נשים משקיעות בטיפול יותר שעות מגברים – 34% מהנשים מקדישות לטיפול 10 שעות ומעלה, לעומת 26% מהגברים. נשים גם מרגישות שהטיפול מכביד עליהן

יותר מגברים – 54% לעומת 47%.

ההסתברות להיות מטפל על פי קבוצות אוכלוסייה

מקור: רחל ארזי, בנימין בנטל ונדב דוידוביץ', מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס

בני 40–59 מטפלים גם בילדים וגם בהורים

בבדיקת משך הטיפול החוקרים מצאו שרוב המטפלים (79%) אינם גרים עם המטופל. ההסתברות של בני קבוצות הגיל 40–49 ו-50–59 להיות מטפלים גבוהה משמעותית מזו של צעירים בני 20–29. בני קבוצה זו, המכונה "דור הסנדוויץ'", נושאים פעמים רבות בנטל כפול, בשל מחויבותם לדור ההורים מצד אחד ולדור הילדים מצד שני. בהתאם לכך, הסיכוי של בני 50–59, הקבוצה שעליה נופל הנטל העיקרי, לדווח על מידת ההכבדה הרבה ביותר עקב הטיפול בבן משפחה גדול מזה של בני קבוצות הגיל האחרות.

כמעט מחצית המטפלים בגיל העבודה משקיעים בטיפול 6 שעות שבועיות ויותר

כמה שעות מקדישים המטפלים לטיפול? מהמחקר עולה שכ-28% מהמטפלים משקיעים בטיפול עד שעתיים בשבוע, כ-18% מהם משקיעים 3–5 שעות, כ-18% משקיעים 6–9 שעות, וכ-28% העידו כי הם משקיעים בטיפול יותר מ-10 שעות בשבוע. 8% מן המשיבים ענו כי הם מטפלים מספר לא קבוע של שעות, או שסירבו לענות על שאלה זו. במילים אחרות, קרוב למחצית בני המשפחה המטפלים, שהם כ-10% מהאוכלוסייה בגיל העבודה, משקיעים בטיפול בבן משפחה שווה-ערך ליום עבודה בכל שבוע, במשך חצי שנה ויותר.

מספר השעות השבועיות המושקע בטיפול עולה עם הגיל (עד לקבוצת הגיל 50–59, ואז המגמה משתנה), ובעלי השכלה תיכונית משקיעים בטיפול יותר שעות לעומת אקדמאים או אנשים ללא השכלה תיכונית. כ-40% מהערבים והחרדים מקדישים לטיפול 10 שעות

שבועיות ויותר, לעומת 28% בקרב היהודים הלא-חרדים. אף שנשואים מעורבים בטיפול בבן משפחה יותר מלא-נשואים, 39% מן המטפלים הלא-נשואים מקדישים לטיפול 10 שעות ויותר, לעומת 28% מן הנשואים.

היקף הפגיעה בעבודה והמשמעות הכלכלית של הנתונים

מצב התעסוקה משפיע, כצפוי, על היקף השעות המוקדשות לטיפול בבן משפחה: בעוד סיכוייו של מטפל מועסק להקדיש לטיפול בבן משפחה עד שעתיים דומים מאוד לאלה של מטפל שאינו מועסק, סיכוייהם של המטפלים המועסקים להימצא בשתי קטגוריות הביניים גבוהים ב-6 וב-7 נקודות אחוז מאלה של המטפלים שאינם מועסקים. בקטגוריה העליונה המצב מתהפך: 39% מן המטפלים הלא-מועסקים מקדישים לטיפול 10 שעות ויותר, לעומת 27% מן המטפלים המועסקים. עם זאת רובם המכריע של המטפלים המועסקים – כ-88% – העידו שהטיפול אינו פוגע בעבודתם. מכל השאר, 5% דיווחו על אובדן ימי עבודה, 4% דיווחו על אובדן שעות עבודה, 2% הקטינו את היקף המשרה, ורק אחד מן המטפלים עזבו את העבודה עקב הטיפול.

לכל הנתונים הללו יש גם משמעות כלכלית: בהערכה גסה, מאחר שכ-10% מהישראלים בגיל העבודה משקיעים בטיפול מספר שעות המשתווה ליום עבודה בשבוע, או כ-20% מסך שעות העבודה השבועיות – כ-2% מסך ימי העבודה במשק מופנים לטיפול ארוך טווח בבן משפחה. בהתחשב בכך שעבודה תורמת כ-60% לתמ"ג, מדובר באובדן רווחה שהוא שווה ערך ל-1.2% מהתוצר.

אף שמרבית הנשאלים העידו שלא חוו פגיעה בעבודה, ניתן להניח שהעומס הרב שיוצר הטיפול משפיע על תחומים רבים אחרים בחייהם כמו קריירה, זוגיות וקשרים חברתיים. מחקר זה יכול להוות תשתית למחקרי המשך שינסו להבין טוב יותר את ההשלכות החברתיות והכלכליות של הטיפול, לרבות השוואה בין קבוצות אוכלוסייה שונות.